

& Apostolus : Si charitatem non habuero , nihil sum.

10. Objiciunt tertio Adversarij plura D. Thomae testimonia , quibus passim docet malum consistere in carentia , privatione ; seu absentia boni . Verum hæc intelligi & explicari debent , sicut testimonia SS. Patrum supra adducta , nempe vel de malo simpliciter , seu de peccato ut est in hoc genere mali ; vel de carentia & privatione causaliter & fundamentaliter , malum enim morale consistit in forma positiva , qua fundamentum est & causa privationis . Cùm verò ait h̄c quæst. 8. art. 4. quod ordinatio actus est quoddam bonum , & subdit : Et hujus privatio est essentialiter ipsum peccatum , non loquitur de peccato commissionis , de quo solum agimus in præsenti , sed omissionis , quod essentialiter consistit in carentia seu privatione actus debiti & ordinati , ut recte observarunt Salmantenses , & constat ex verbis antecedentibus , quæ sic se habent : Est etiam quoddam bonum quod est ipse actus ordinatus , quod etiam habet suum modum , speciem , & ordinem & hujus (scilicet actus) privatio est essentialiter ipsum peccatum . Item cùm asserit supra quæst. 18. artic. 1. actum esse malum , in quantum aliquid ei deficit de plenitudine essendi . Et cùm h̄c quæst. 71. artic. 6. ait quod actus humanus habet quod si malus ex eo quod caret debita commensuratione . Dicendum est , ipsum non loqui in sensu formalis , sed illativo solum , ita ut velit , infallibiliter verificari actum esse malum , si habeat carentiam alicujus debiti , aut debita commensurationis ; quod verissimum est , etiā carentia illa non sit ratio formalis constitutiva peccati . Deum cùm idem S. Doctor 2.2. quæst. 118. artic. 5. & quæst. 162. artic. 6. & 3. p. quæst. 86. art. 4. ad 1. docet avertisse , aut privationem , & corruptionem boni , habere se formaliter in peccato , conversionem verò ad bonum commutabile materialiter ; non intendit quod privatio sit ratio primaria & constitutiva peccati , sed quod sit ratio ultima & completiva , quæ proinde veluti formalizat conversionem , & alias rationes in eo reperitas , propter quod potest dici formalis . Sicut in hac parte supra quæst. 18. artic. 6. speciem bonitatis vel malitiae quam actus habet ex objecto , quæ est ei essentialis , appellat materialem ; eam verò quam habet ex fine operantis , quæ absolute accidentalis est , dicit esse formalem . Et quæst. 13. artic. 1. ait quod si aliquis actum fortitudinis exercet propter Dei amorem , actus ille materialiter effortitudinis formaliter charitatis ; & rāmen in isto actu bonitas specifica & essentialis est bonitas fortitudinis , bonitas verò charitatis absolute est accidentalis . Quid ni ergo pariter , quamvis sola malitia positiva , quæ in peccato commissionis reperiatur , sit essentialis & constitutiva peccati ; privativa verò absolute sit extra essentialiam , poterit hæc dici formalis respectu illius ?

11. Objicies quartò : Peccatum continetur sub ratione mali simpliciter , unde summum & maximum omnium malorum à SS. Patribus appellatur ; Sed malum simpliciter est privatio & non ens , ut docet D. Thomas 1. p. quæst. 48. art. 1. Ergo peccatum non est aliquid positivum , sed mera privatio bonitatis & rectitudinis .

Respondeo in peccato duo reperiri , nempe rationem formalem per quam constituitur , & privationem rectitudinis , quæ se habet quasi proprietas consequens ad illam ; ratione primi non continetur sub ratione mali simpliciter & absolute , sed tantum sub ratione mali respectu & secundum

quid ; non enim est malum simpliciter , sed huic naturæ , scilicet rationali , cui est disconveniens ; scilicet calor non est absolute in se malus , sed tantum respectu aquæ , quam naturali frigiditate privat : ratione vero secundi sub malo simpliciter & absolute continetur : quia privatio , cùm sit non ens , seu carentia entis , nullam rationem boni implicare & involvere potest .

12. Dices : Id quod taliter est malum & disconveniens homini , quod nulli alteri est conveniens & bonum , est omnibus modis malum , & per consequens est malum simpliciter : Sed peccatum in ratione peccati est malum rationali naturæ , & nulli alteri naturæ est conveniens & bonum : Et in ratione peccati est malum simpliciter .

Respondeo primò negando Majorem , tristitia enim & error speculatorius , taliter sunt disconvenientia homini , quod nulli alteri naturæ conveniunt ; non enim Deo , cui omnino repugnat , nec naturæ irrationali , ad quam nullam habitudinem dicunt ; quia tamen in seipso bonitate transcendentali gaudent , id est , quia nihil illis deficit ex requisitis ad sui integratatem , non sunt mala simpliciter . Sic in præsenti , quamvis peccatum in ratione peccati nulli alteri naturæ conveniens sit & bonum , quia tamen in seipso integrum est , non est malum simpliciter , seu absolute , sed solum respectu ad naturam rationalem .

Secundò dici potest , quod ut peccatum in ratione peccati est malum simpliciter , taliter debet esse disconveniens homini , quod nec explicaret nec implicaret convenientiam ad aliam naturam , nec ad ipsum hominem , sub aliqua consideratione : peccatum autem , etiā sub explicita ratione deformitatis , nullam convenientiam dicat , sub implicita tamen ratione entitatis & actualitatis , sub qua à Deo causatur , conveniens est nature rationali , non quidem convenientia morali , sed physica , aut metaphysica , quatenus est ultima ejus actualitas , non explicans sub illo conceptu rationem deordinacionis vel deformitatis , & idcirco non est malum simpliciter , sed malum respectu .

13. Objicies quintò : si peccatum commissionis consistat in positivo , causabitur à Deo , cùm nullum ens reale & positivum possit subterfugere divinam causalitatem : Sed hoc repugnat divinæ sanctitati : Ergo &c.

Respondeo primò , hoc argumentum solvendum est ab Adversarijs , nam fundamentum privationis rectitudinis , reduplicativè ut tale , aliquid positivum est : Ergo si necesse sit quod Deus causet omne positivum in peccato commissionis reperitum , oportebit quod causet fundamentum privationis rectitudinis , reduplicativè ut tale , subindeque ipsam privationem rectitudinis ; cùm illa per se primò & directè causari non possit , sed per accidens & secundariò resulset ad positionem fundamenti . Consequens manifesta est . Antecedens verò sic ostenditur . Fundamentum privationis non consistit in mera negatione , quia privatio supra meram negationem fundari non potest ; nec in alia privatione , alias istius privationis alia privatio pro fundamento assignari deberet , & sic daretur processus in infinitum : Ergo fundamentum privationis rectitudinis , reduplicativè ut tale , aliquid positivum est .

Respondeo secundò , distinguendo Majorem : peccatum causabitur à Deo , sub ratione positivæ entitatis , concedo . Sub ratione deformitatis , nego . Hoc autem non repugnat divinæ sanctitati , quia

ex hoc non sequitur Deum esse causam peccati , ut peccatum est , sed solum quatenus est ens & actus . Unde D. Thomas h̄c quæst. 79. artic. 2. sic ait : Peccatum nominat ens & actionem , cum quodam defectu : defectus autem ille est ex causa creatuæ , scilicet libero arbitrio , in quantum deficit ab ordine primi agentis , scilicet Dei . Vnde defectus iste non reducitur in Deum tanquam in causam , sed in liberum arbitrium ; sicut defectus claudicationis reducitur in tibiam curvam sicut in causam , non tam in virtutem motivam , à qua tamen causatur quidquid est motionis in claudicatione ; & secundum hoc Deus est causa actus peccati , non est tamen causa peccati , quia non est causa hujus quod actus sit cum defectu .

14. Dices , divina causalitas , utpote ad ens terminata , non per nostram considerationem , sed ut est à parte rei , non potest ad unam formalitatem terminari , & praescindere ab alijs cum ea identificatis : Sed positiva deformitas est realiter , imò & transcendentaliter , cùm entitate identificata : Ergo divina causalitas terminata ad entitatem , non potest a deformitate postiva praescindere .

Confirmatur : Multò magis praescivus est intellectus humanus , quam causalitas divina : Sed intellectus humanus non potest per intellectuonem entitatem peccati praescindere ab ejus deformitate , cùm in illa intime & transcendentaliter imbibatur : Ergo a fortiori id præstatre nequit divina causalitas .

Ad instantiam respondeo Majorem esse veram , quando formalitas cum entitate identificata , continetur sub objecto causalitatis & efficientiæ divina , scilicet verò quando sub illo non continetur : deformitas autem peccati non continetur intra objectum causalitatis Dei , sicut ejus entitas ; quia objectum adequatum divinæ omnipotentiae est id solum quod est redicibile in Deum tanquam in ultimum finem ; deformitas vero peccati , cùm avertat à Deo ut sine ultimo , non est in ipsum ut ultimum finem referibilis ; subindeque potest Deus sūa causalitate entitatem peccati attingere , praescindendo ab ejus deformitate , quamvis ista realiter , imò & transcendentaliter , cum entitate identificetur . Sicut anima movendo & applicando tibiam curvam ad gressum , ita causat motum illum , quatenus est physicus & vitalis , ut tamen illum non efficiat , quatenus est obliquus & defecitus ; quia nimis obliquitas illa , quamvis cum vitalitate identificata , vel saltem cum illa intime & inseparabiliter connexa , non continetur intra objectum adequatum potentie loco motivæ , sed in tibiam curvam & deficientem reducitur . Quo exemplo utitur D. Thomas loco supra relato .

15. Ex hoc patet responsio ad confirmationem : id est enim intellectus noster concipiens entitatem , non potest à deformitate praescindere , quia non solum entitas , sed etiam deformitas , continentur sub objecto intellectus nostri . Sicut etiam ob eandem rationem intellectus Dei non potest entitatem intelligere , & à deformitate praescindere , benè tamen Dei voluntas potest entitatem amare , non amata deformitate entitatem includente , quia inordine ad intellectum continetur intra sphæram divinæ intelligibilitatis , non autem continetur intra sphæram amabilitatis Dei . Quid ni ergo poterit similiter divina omnipotencia suo concursu & causalitate attingere entitatem peccati , non attingendo ejus deformitatem , cum similiiter entitas continetur intra sphæram divinæ causalitatis , non verò deformitas . Sed de hoc fuis

in Tractatu de voluntate Dei cap. 4.5. explicando concordiam sanctitatis Dei cum decreto prædeterminante , & physica prædeterminatione ad materiale peccati .

CAPUT IX.

De peccato omissionis .

Explicato peccato commissionis , & ratione formalis per quam constituitur , consequens est , ut agamus de peccato omissionis , & aliquas difficultates quæ circa illud occurruunt , & inter Theologos agitari solent , breviter h̄c resolvamus , & explicemus .

§. I.

Non potest dari omissionis culpabilis sine actu precedente , aut concomitante , qui sit causa vel occasio omittendi .

1. Ira videtur docere D. Thomas h̄c quæst. 71. art. 5. ubi sic ait : *Si in peccato omissionis consideretur id quod per se pertinet ad rationem peccati , sic aliquando est omissionis absque omni actu tam exteriori quam interiori . Si vero in peccato omissionis intelligantur etiam causa vel occasiones omittendi , sic non est omissionis absque aliquo actu .* Quibus verbis clarè docet , quod licet omissionis culpabilis secundum suam propriam & essentiali rationem non exigat actum , quia essentialiter consistit in carentia actus praeceps , seu in privatione illius ; ut tamen in individuo consideratur , & prout h̄c & nunc exercetur , requirit actum , qui sit causa vel occasio illius . Unde quando articulum illum his verbis concludit : *Verius dici potest quod aliquod peccatum (nempe omissionis) posse esse absque omni actu .* solum excludit actum qui sit de illius essentia , vel qui directè & per se ad illam terminetur , non verò actum qui sit causa vel occasio omitendi , alioquin sibi aperie contradiceret , & in eodem articulo pugnantia scriberet ac doceret .

Nec valet si dicas , D. Thomam ibi loqui de eo quod regulariter & ordinariè contingit , non verò de eo quod absolute fieri potest . Nam ibi impugnat sententiam aliquorum , qui negabunt ad peccatum omissionis semper requiri actum per modum causæ : illi autem non poterant negare , regulariter & de lege ordinaria , talem actum requiri , cùm hoc contra evidenter experientiam pugner , sed solum de lege extraordinaria , & in aliquo casu metaphysico : Ergo D. Thomas non solum de necessitate moralis , sed etiam de physica aut metaphysica loquitur . Unde supra quæst. 6. art. 3. ad 3. sic ait :

Eo modo requiritur ad voluntarium actus cognitionis , sicut & actus voluntatis : Sed ad omissionem voluntariam & culpabilem , necessarius est actus intellectus , non solum necessitate moralis , sed etiam physica , aut metaphysica , cùm repugnet sine cognitione aliquid esse voluntarium , ut ex definitione voluntarii constat : Ergo & actus voluntatis .

2. Non desinet etiam efficaces rationes quibus affectionis nostræ veritas suaderi potest , sed præcipua ac fundamentalis sumitur ex ratione voluntarij , quæ ad omissionem culpabilem necessariò requiritur . Unde sic arguo : Ut omissionis aliqua culpabilis sit & peccaminosa , deber esse voluntaria non solum in actu primo , sed etiam in actu secundo : At secluso omni actu voluntatis , eam antecedente ,

vel concomitante, non potest esse voluntaria in actu secundo, sed solum in potentia & actu primo, cum voluntarium in actu secundo dicat actum, ut ex terminis constat, & aliquam voluntatis causalitatem & influxum actualiter requirat: Ergo omissione, secluso quocumque actu voluntatis, eam antecedente, vel concomitante, culpabilis & peccaminosa esse nequit.

3. Nec valet communis responsio Adversariorum, qui dicunt quod ut omissione aliqua sit culpabilis, sufficit quod sit voluntaria in actu secundo moraliter & interpretative, id est juxta viri prudentis estimationem & interpretationem, ad quod non requiritur positivus aliquis voluntatis influxus, sed sufficit quod homo possit, & teneatur aliquid facere, & non faciat. Non valet inquam hæc responsio, primò quia cum peccatum essentialiter sit voluntarium, eo modo quo aliquid habet rationem culpæ, debet habere rationem voluntarij: Sed omissione culpabilis, de qua agimus, non tantum secundum prudentis estimationem, vel interpretationem, sed verè & re ipsa, independenter ab hujus vel illius estimatione, habet esse peccaminosa, & continet veram & realim malitiam, quamvis privativam, per quam in ratione peccati constituitur: Ergo re ipsa, & independenter ab hominum existimatione & interpretatione, subindeque physice & realiter, & non solum moraliter & interpretative, debet esse voluntaria. Secundò, id à quo omissione denominatur voluntaria in actu secundo, debet esse aliquid à parte rei in ipso omittente: Sed volitus interpretativa nihil est in omittente à parte rei, sed in solo intellectu interpretantis: Ergo ab ea omissione culpabilis non potest denominari voluntaria in actu secundo, sed solum ab actu physico & reali voluntatis, eam antecedente vel concomitante.

4. Dices, omissionem non denominari voluntariam ab ipsa formalis interpretatione quæ est in alieno intellectu, sed à fundamento ad ita interpretandum, quod est in voluntate, quies adest potentia & debitum operandi, cum negatione operationis.

Sed contra: Ex his tribus quæ referuntur, scilicet potentia, debito, & carentia operationis, tertium, cum sit ipsa omissione, non potest habere rationem fundamenti ex quo illa denominetur voluntaria, ut de se manifestum est, duo vero priora non sufficient ad rationem fundamenti proximi; quia fundamentum debet esse tale, quod non separatur ab omissione, sed infallibiliter eam inferat: potentia autem & debitum separantur ab illa, & tam in eo qui omittit, quam in eo qui non omittit reperiuntur: Ergo præter illa tria debet dari actus, qui sit causa omittendi, ad hoc ut omissione denominetur voluntaria in actu secundo, subindeque culpabilis.

5. Secunda ratio præcedenti affinis, potest sic proponi: Non potest dari peccatum sine exercitio libertatis: Sed libertas per puram omissionem actus exerceri nequit: Ergo pura omissione, secluso quocumque actu voluntatis, eam antecedente, vel concomitante, nequit esse peccatum. Major constat, Minor vero sic ostenditur. Exercitum voluntatis, ut liberæ, debet esse vitale: Sed pura negatio nequit esse vitalis: Ergo libertas per puram negationem aut omissionem actus exerceri nequit. Minor certa videtur, nam vivere in actu secundo est se mouere ab intrinseco: Sed voluntas non se movet per negationem actionis & motus: Ergo negatio actionis non est vita, sed negatio vitæ.

Major vero suadetur primò: Voluntas, ut libera, est potentia vitalis: Ergo exercitum illius ut liberæ, est exercitum vitæ, & consequenter vitale. Secundò, voluntas carens omni actu est veluti mortua, vel salem dormiens: Ergo pura negatio actus nequit esse vitalis. Tertiò, libertas in actu secundo est modus vita actualis, vel species illius: Ergo omne exercitum libertatis in actu secundo, debet esse vitale; non enim potest dari species sine genere, nec modus sine substantia rei cuius est modus. Demum non datur duplex vita in actu secundo, altera in negatione motus, altera in motu consistens: Ergo nec duplex libertas in actu secundo, altera consistens in ipso actu secundo, altera consistens in negatione seu omissione illius.

6. Haic rationi respondent Adversarij eodem modo quo præcedenti, nimirum voluntatem actu peccantem peccato omissionis, non vivere in actu secundo, physicè, & formaliter, benè tamen moraliter, & æquivalenter; quia omissione pura actus, quoad hoc quod est peccare, æquivalens actu physico, supposito quod homo possit, teneatur, & non faciat. Verum, præterquam quod difficile intelligi potest, quomodo voluntas actu peccans peccato omissionis, physicè mortua vel dormiens sit, & tamen sit vivens moraliter formaliter, & physicè æquivalenter: hæc solutio confutata manet ex dictis contra responsonem ad præcedentem rationem; cum enim omne liberum voluntarium sit, si ut aliqua omissione culpabilis sit, non sufficiat quod sit voluntaria moraliter & interpretativa, non sufficiat etiam quod sit libera moraliter, & interpretativa, seu æquivalenter.

7. Objicies primò: Ut aliqua omissione sit voluntaria, subindeque culpabilis & peccaminosa, sufficit quod aliquis possit, teneatur, & non faciat, ut docet D. Thomas supra qu. 6. art. 3. unde Jacobi 4. dicitur: *Scient bonum, & non facient peccatum est illi*: Ergo omissione, absque omni actu eam antecedente, vel concomitante, potest esse voluntaria & culpabilis. Quare idem S. Doctor hic qu. 71. art. 5. ad 2. ait quod *aliquid dicitur voluntarium, non solum quia cadit super ipsum actus voluntatis, sed quia in potestate nostra est, ut fiat, vel non fiat*.

Respondeo quod quando D. Thomas, & alij Theologi cum ipso, docent quod ut omissione sit voluntaria, sufficit quod homo possit, teneatur, & non faciat, ly *non facere*, non sumitur purè negativa, & propter omnem suspensionem & negationem actus importat, sed privativa & moraliter, secundum quod talis negatio causatur à voluntate; quare cum voluntas non possit illam causare, nisi aliquem actum eam antecedentem vel concomitantem habeat, per ly *non facere*, non excluditur, sed subintelligitur actus voluntatis, omissionem concomitans, vel antecedens. Unde quando Jacobi 4. dicitur: *Scient bonum, & non facient, peccatum est illi, ly non facient* intelligi debet de negatione voluntaria & libera in actu secundo, ad quam requiritur exercitum libertatis, ut supra ostendimus. Similiter quando S. Thomas ait, *aliquid dicit voluntarium, quia est in potestate nostra ut fiat vel non fiat*: Vel solum loquitur de voluntario in actu primo, vel intendit aliquid posse dici voluntarium in actu secundo, sine actu directo, & immediato ad ipsum terminato, quomodo non negamus omissionem posse esse voluntariam & culpabilem, ut constat in eo qui vult studium, ludum, aut venationem, eo tempore quo tenetur interesse missæ sacrificio.

8. Objicies

8. Objicies secundò: Si Deus, instantे obligatione alicuius præcepti affirmativi, v.g. dilectionis Dei, denegaret voluntati concursum suum ad omnem actum positivum, cum hujus præcepti adimplitione incompossibilem, in tali casu possit non diligere Deum, subindeque peccare peccato omissionis; & tamen tunc nullum actum cum hujusmodi præcepti impletione incompossibilem eliceret, cum repugnet voluntate sine concurso Dei operari: Ergo metaphysicè loquendo, & de potentia absoluta, non repugnat dari omissionem culpabilem, ablique omni actu physico eā antecedēte vel cōcomitante.

Respondeo, concessò Antecedente, negando consequentiam licet enim in illo casu voluntas possit non diligere Deum, non possit tamen peccare peccato omissionis; quia cum exercitum libertatis debeat ab actu positivo incipere, & in casu positivo nullus actus positivus in voluntate existet, negatio amoris non esset in actu secundo libera & voluntaria, sed solum in actu primo, subindeque non esset moralis & imputabilis ad culpm, sed purè naturalis & physica.

S. 11.

Alia difficultates circa peccatum omissionis breviter resolvuntur.

9. Quæres primò, utrum omne opus de se incompatibile cum observantia præcepti affirmativi, vitetur ex malitia omissionis:

Respondeo, si talis actus in omissionem influat per modum causæ vel occasionis, ex illa vitiari, & esse peccatum; secus vero si in illam nullo modo influat, sed ad eam merè per accidens & concomitanter se habeat.

Utraque pars manifesta est, nam actus qui terminatur ad aliquid influens in omissionem per modum causæ vel occasionis, consequenter terminatur & influat in ipsam omissionem: Ergo ex illa vitiatur. E contra vero actus qui ad illam merè per accidens & concomitanter se habet, nullatus ad eam terminatur, nec in illam influat, & per consequens ex illa vitiari nequit. Utrumque explicari potest hoc exemplo: Si aliquis propter desiderium & aviditatem studiandi omittat Missam, studium illud est malum, quia quamvis de se bonum, est ratio & causa volendi aliquid malum, nimirum Missæ omissionem. Si vero postquam homo ob pigritiam, vel laborem itineris, aut consilium cauam, decrevit non interesse sacro, & eo tempore quo urgenter præceptum audiendi Missam, studio vacat, studium illud ex omissione Missæ non vitiatur, quia nullo modo in eam influat, sed ad eam merè per accidens & concomitanter se habet. Unde hæc regula generalis statui potest, ad dignoscendum quandonam actus qui conjunctus est cum omissione, sit causa vel occasio illius, & quando ad illam merè per accidens & concomitanter se habeat. Si opera cum observantia præcepti incompossibilia, supponant in voluntate firmum & efficax decrementum seu propositum non observandi præceptum, tunc merè per accidens & concomitanter ad ejus omissionem se habent; quia cum supponant, causam sufficientem omissionis, prædictum scilicet voluntatis propositum, in eam de facto non influat. Si vero tale propositum non supponant, in omissionem influat, ut causa vel occasio illius.

Adverte ramen, ut opera illa non censeantur influere in omissionem; requiri quod nulla sit spes mutandi propositum, sed illud moraliter perlevatur, si enim sit spes revocandi propositum,

Pars II.

& verisimile sit quod illud mutabitur, opera cum adimplitione præcepti incompossibilia, censentur influere in ejus omissionem. Ex quo intelliges, eum qui propè horam duodecimam, in qua instabat præceptum audiendi sacram, se somno dedit, post firmum omittendi propositum, non peccare se somno tradendo, quia in tam brevi tempore nulla est spes mutandi propositum. E contra vero Clericū navigantem, & post firmum propositum non recitandi horas canonicas in tota navigatione, projicientem breviarium in mare, peccare mortaliiter illud projicendo; quia in tam longa temporis mora quâ navigatio durare debet, posset retractare propositum, & verisimile est quod illud mutaret, per projectionem vero breviarij necessitat ad omissionem præcepti, quamvis muter propositum, & per consequens hujusmodi projectio est causa omissionis.

10. Quæres secundò, an actus qui est causa omissionis duplē habeat malitiam specie diversam, unam ex omissione quam caular, & alteram oppositam illi virtuti à qua procederet, si malam omissionem non caufaret: v.g. utrum studium causans omissionem sacri, sit non solum contra religionem, quâ præcipit auditio Missæ, sed etiam contra virtutem studiositatis, que inordinatum studi dandi amore regulare & moderari debet?

Respondeo illum unam tantum specie malitiam moralē habere, sumptam ex omissione quam caufat. Qui enim omittit sacram propter studium, non magis peccat, quam peccaret, si manendo otiosus absque tali actu ipsum omitteret, ut videtur per se notum: At si omitteret sacram absque tali actu, per solam otiositatem, committeret unicum peccatum, scilicet contra virtutem religionis: Ergo & qui omittit sacram propter studium, solum contra virtutem religionis peccat, non vero contra virtutem studiositatis.

11. Dices: Omittens sacram propter studium, hoc facit ex nimio affectu studiendi: Sed ad virtutem studiositatis pertinet nimietatem in affectu studiendi corrigere & moderari: Ergo qui omittit sacram propter studium, facit contra virtutem studiositatis, & non solum contra virtutem religionis.

Respondeo nimietatem in affectu studiendi duplē esse: una est intra propriam materiam, quando scilicet quis studet res prohibitas, vel inanes, aut quæ propriam facultatem superant; altera intra propriam materiam non est, sed ad aliam transfertur, ut quando quis studet, & à studio impeditur observantia præcepti spectantis ad materiam alterius virtutis. Prima constituit vitium curiositatis, & per virtutem studiositatis corrigitur; secunda vero non à studiositate, sed ab illa virtute, cuius præceptum per studium impeditur, corrigi debet; & hujus conditionis est nimietas affectus studiendi, impediens sacram auditionem, quando instat præceptum, quare non per studiositatem, sed per religionem corrigitur.

12. Quæres tertio, an omissione culpabilis in somno vel ebrietate contingens, sit in seipso formaliter peccatum, vel solum peccati effectus?

Respondeo illam esse verè in se peccatum. Ratio est, quia ut aliud verè sit & dicatur peccatum & non solum effectus peccati, sufficit quod sit voluntarius indirecte & in sua causa: At omissione facili contingenit in somno, indirecte & in sua causa voluntaria est, cum supponamus omittentem, quando se somno dedit, illam prævidisse: Ergo illa in se formaliter peccatum est. Minor constat, Major vero triplici exemplo declaratur, & suadetur. In primis enim